

יחתוך זמורה כדי להכות את הבהמה, והרי זה חייב משום "קוצר".⁽¹¹⁾

ותמהינן: וכי למה נקרא איסור זה "משום רשות" והא מצוה קעביד?!⁽¹³⁾

ולא שטיין על פני המים: גזרה שמא יעשה חבית של שייטין, כלי של גומא שאורגין אותו ועושין אותו כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט.⁽¹²⁾

ומשנינן: לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה, יש בית דין בעיר גדול הימנו, ואין מוטלת עליו חובה לדון.⁽¹⁴⁾

ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין: גזרה שמא יתקן כלי שיר.

עוד שנינו במשנה בכלל האיסורים שהם משום רשות: ולא מקדשין:

ותמהינן: והא מצוה קעביד, ולמה קוראת אותו המשנה "משום רשות"!

שנינו במשנה: ואלו הן משום רשות, לא דנין:

ומשנינן: לא צריכא דכבר אית ליה אישה לז-א

של אלפיים אמה אבל לכולי עלמא אסור מן התורה לצאת חוץ לתחום שנים עשר מיל.

ולפי זה יש לתמוה, האיך שמע מינה "תחומין דאורייתא", והרי יש לומר גזירה שמא יצא חוץ לתחום של י"ב מיל?!¹

וכתב על זה המאירי: אין זה כלום, שאין המנהג לרכוב ביום טוב אלא אלא רכיבה של תענוג, ואין לגזור בה אלא לאלפיים אמה.

אבל הרשב"א כתב: שמעת מינה תחומין דאורייתא, אלא גזירה שמא יחתוך זמורה, כלומר, ולעולם תחומין לאו דאורייתא כלל ואפילו של י"ב מיל כמחנה ישראל. ובהמשך דבריו כתב שיש לדחות ראייה זו, ולא פירש.

במשאוי ולא ברכיבה, הואיל והחי נושא את עצמו.

12. כתב המאירי: יש גורסין שמא "יתקן" חבית של שייטין [ראה רמב"ם שבת כג ה], ואינו כלום, שהתקון אינו אלא גזרת חכמים שאין בנין בכלים, אלא שמא יעשה אותן מעיקרן.

13. כן פירש רש"י; והר"ן הביא בשם רבינו תם לפרש, שהואיל ומצוה גמורה היא וחפצי שמים הן יש להתירם, מה שאין כן אותן שהן משום מצוה דלית בהו מצוה כולי האי וכן נחלק רבינו תם על הקושיות הדומות בהמשך הגמרא.

14. כתבו הראשונים: לפי דעת רש"י, אסור לדון אפילו היכא דליכא דעדיף מיניה, ואילו לדעת רבינו תם, לא נאסר לדון במקום דליכא דעדיף מיניה, הואיל ומצוה היא; והוא הדין בהמשך הגמרא.

והרשב"א תמה מכח זה על פירושו של רש"י: דמכל מקום כיון דלעולם אין דנין, אמאי לא חשיב לה בהדי הנך דמצוה, דהא בדליכא דעדיף מיניה איכא מצוה גמורה, ואפילו הכי אינו דן, והאריך בקושיא זו.

11. כתב המאירי: כשם שנאסרה רכיבה משום חיתוך זמורה, כך נאסר מטעם זה כל תשמיש בעלי חיים אף בבהמה דקה.

ואע"פ שהמחמר אחר בהמה ויש עליה משוי חייב מן התורה, אין לרכיבת עצמו שייכות באיסור זה, מפני שהחי נושא את עצמו. ואם מפני מרכב ומושב שעליה או אוכף ומרדעת, כל אלו אינם משאוי, ומלבוש בהמה הם.

וכן לא נאסרה רכיבה מטעם צווי שביתת בהמתו, שלא נאמרה בתורה שביתת בהמתו אלא

ובנים וקיים כבר מצות פריה ורביה; ומכל מקום אין איסור זה נקרא "שבות" כי קצת מצוה יש בו וכפי שלמדנו מן הפסוק "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך".⁽¹⁾

עוד שנינו במשנה בכלל האיסורים שהם משום רשות: לא חולצין ולא מייבמין:

ותמהינן: והא מצוה קא עביד, ולמה קוראת אותו המשנה "משום רשות"?!

ומשנינן: לא צריכא דאיכא גדול [גדול אחי המת קיים] ומצוה בגדול לייבם.

ובולחו — לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין — טעמא מאי אסרום חכמים ביום טוב? משום גזירה שמא יכתוב פסק דין לדינין, ושטר אירוסין לקדושין ושטר חליצה לחולצת וכתובה ליבמה.⁽²⁾

שנינו במשנה: ואלו הן משום מצוה: לא מקדישין ולא מעריכין ולא מהרימין:

ומפרשין טעם איסורם: גזרה משום מקח וממכר, שהרי אלו דומין למקח וממכר הואיל ומוציא מרשותו לרשות הקדש, ושמא יבוא לעשות מקח וממכר האסור מן הכתוב בישעיה נח: אם תשיב משבת רגלך וגו' "ממצוא חפצך ודבר דבר", [פירוש ראשון ברש"י⁽³⁾].

שנינו במשנה: ולא מגביהין תרומות ומעשרות:

ותמהינן: פשיטא!⁽⁴⁾

תני רב יוסף: לא נצרכא משנתנו להשמיענו איסור הגבהת תרומות ומעשרות אלא כדי לאוסרה אפילו על מנת ליתנה לכהן בו ביום, כי היה מקום להתיר, הואיל ואין מעשיו מוכיחין שמכוין הוא לתקן את טבלו כדי לאוכלו, ונראה הדבר כאילו כל מעשיו אינם אלא משום שמחת יום טוב של הכהן שצריך לתרומתו.

התנא לכותבו.

3. בפירוש שני פירש רש"י: מקח וממכר אסור מדרבנן משום שמא יכתוב שטר מכירה.

והקשה: ואם תאמר היא ליה גזירה לגזירה, שאתה אוסר את אלו משום גזירת מקח וממכר שאף הוא אינו אסור אלא משום גזירה?! ותירץ: כולה חדא גזירה היא.

ולשון הר"ן בתירוץ הקושיא: הני בהדי מקח וממכר חדא מילתא נינהו ואתי לאחלופי.

4. כתב הרמב"ם פרק כג מהלכות שבת שני טעמים באיסור הגבהת תרומות ומעשרות:

האחד: משום מתקן.

השני: משום דהוי כמקדיש את התרומה.

1. כתב השפת אמת לתמוה על דברי רש"י: כיון שיש לו אשה, כך ראויה היא ללדת בנים נוספים כשם שתהא האשה האחרת שהוא מקדש עכשיו ראויה ללדת לו בנים נוספים, ולמה יהא קצת מצוה בדבר?!

ואדרבה משמע מדברי הגמרא שתירצה: דאית ליה אשה ובנים, ולא אמרה דאית ליה בנים לבד, שאם אין לו אשה אף שיש לו כבר בנים וקיים מצות פריה ורביה, כיון שצריך עוד בנים משום "ולערב אל תנח ידך", אין זה חשוב רשות אלא מצוה.

2. כתב הר"ן דכל שכן שאין מגרשין, שהרי אי אפשר לגירושין בלא כתיבת גט וצריך גם כן שיהא נכתב בו ביום, ומתוך פשיטותו לא חש

אמר פירש רבי יצחק: לא מבעיא קאמר, לא מבעיא שבות גרירתא דאסור, אלא אפילו שבות דרשות נמי אסור, ולא מבעיא שבות דרשות דאסור, אלא אפילו שבות דמצוה נמי אסור.

שנינו במשנה: כל אלו ביום טוב אמרו קל וחומר בשבת, אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד:

ורמינחי על מה ששנינו: אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, מהמשנה הקודמת — ששנינו בה חילוק נוסף בין שבת ליום טוב — משילין פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת, הרי שחלוק עוד יום טוב משבת?!

אמר רב יוסף: לא קשיא, כי:

הא משנתנו שמוכח מינה שאין משילין פירות ביום טוב — דכל שבות דגזרו על שבת גזרו אף על יום טוב ואין חילוק ביניהם אלא באוכל נפש בלבד — רבי אליעזר היא, וכדמפרש ואזיל.

והני מילי שאסרו חכמים להגביה תרומות ומעשרות אף שנותנן לכהן בו ביום, אלא בפירי דטבילי מאתמול [פירות שנעשו טבל מאתמול] שראויים היו מאתמול להפרשת תרומות ומעשרות.

אבל פירי דטבילי האידינא [פירות שנטבלו ביום טוב] כגון עיסה לאפרושי מינה חלה, מפרשינן ויהבינן לכהן בו ביום.⁽⁵⁾

כאן שבה הגמרא לבאר את תחילת המשנה שנתבאר בה, שיש איסורין הנקראים "שבות" ויש מהם הנקראים "משום רשות" ויש מהם הנקראים "משום מצוה".

ותמהינן: וכי אטו הני איסורים הנקראים "משום רשות", משום רשות הוא דאיכא, משום שבות ליכא, והרי כיון שאסורים הם הרי שיש בהם משום שבות?!

וכן תיקשי: וכי אטו הני איסורים הנקראים "משום מצוה", משום מצוה הוא דאיכא משום שבות ליכא?!

אלא מפני שהוא כמקדיש, ואם כן אין זה פשוט יותר מאשר מקדיש, ומאי מקשה הגמרא "פשיטא"?! אחרונים.

5. לשון הגמרא משמע, שאף פירות שנטבלו היום, אין מותר להפריש מהם אלא אם כן נתן לכהן בו ביום.

אך לשון המאירי הוא: "אבל פירות שחיוב הפרשתם ירדה עליהם היום, כגון עיסה שנתגלגלה ביום טוב מפרישין ממנה חלה", משמע, אף שאינו נותנו לכהן בו ביום.

וכן מבואר במשנה ברורה תקו ס"ק יז, אפילו באין לפניו כהן או במקום שהחלה נשרפת,

ונחלקו הראשונים בטעם מתקן אם הוא שייך אף ביום טוב שהותרה בו מלאכת אוכל נפש, ראה רש"י לעיל דף ט ובלשון הרמב"ם שם [הובא כל זה בקהלות יעקב ביצה סימן ח], וראה גם במאירי כאן שכתב שהטעם משום מתקן, והוסיף: ואין איסור זה מטעם מקח וממכר אע"פ שמשנתנה מרשות לרשות, שהרי אף כהן שיש לו שדות צריך להפריש תרומותיו, אין כאן שינוי רשות שהרי הן שלו".

והשתא תיקשי, הניחא לדעת רש"י שאסור משום מתקן אף ביום טוב יש לפרש קושיית הגמרא, שאיסור מתקן איסור פשוט הוא; אבל לדעת הרמב"ם, הרי כל האיסור ביום טוב אינו

אלא דאפשר בפרנסה ואין כאן הפסד ממון, אבל הכא דלא אפשר בפרנסה, לא, כלומר: מותר לטרוח להצילו משום הפסד ממונו.

אי נמי יש לחלק לדעת רבי יהושע ולומר: עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם, אלא דאפשר לאערומי, אין מוכח מתוך מעשיו שלהצלת ממונו מכיין, כי הרואה אומר, הראשון שהעלה כחוש הוא ולכן מעלה הוא את השני היפה הימנו.

אבל הכא דלא אפשר לאערומי, שהכל יודעין שאינו עושה אלא להצלת ממונו, לא התירו חכמים כי יבואו לזלזל באיסור יום טוב.

אלא אמר רב פפא, לא קשיא מן המשנה הקודמת על משנתנו, כי:

הא — משנתנו שלא התירה השלת פירות ואפילו ביום טוב — בית שמאי היא, כדמפרש ואזיל.

הא — המשנה הקודמת — בית הלל היא, כדמפרש ואזיל.

דתנן: בית שמאי אומרים: אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרבים.

ובית הלל מתירין, והואיל וההוצאה שלא

הא רישא דמשנתנו ששינינו היתר השלת פירות ביום טוב, ומשום דמותר ביום טוב טירחה שלא לצורך יום טוב כשיש בה הפסד ממון [רש"י שבת קכד א], רבי יהושע היא, וכדמפרש ואזיל.

דתניא: אותו ואת בנו שאסור לשוחטם ביום אחד שנפלו לבור, ורוצה להצילם.

רבי אליעזר אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו, ושוחטו, והשני עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות, ואין רשאי לטרוח ולהעלותו מן הבור כיון שטירחה שלא לצורך יום טוב הוא כיון שאינו שוחטו, ואף שיש כאן הפסד ממון.

והוא הדין שלא הותר להשיל פירות ביום טוב מפני הפסד ממון, והיינו משנתנו.

רבי יהושע אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו, ואינו שוחטו, וחוזר ומערים ומעלה את השני, רצה זה שוחט רצה זה שוחט, ומפני כך התירו הערמה זו מפני הפסד ממון.

וכן מותר לדעתו להשיל פירות מפני הפסד ממון, והיינו מה ששינינו במשנה הקודמת.⁽⁶⁾

אמר ליה אביו: ממאי, והרי יש לחלק ולומר: דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם שאין להעלות את הבהמה מן הבור,

מפני הפסד ממון, וברישא הוא שחילקו בין שבת ליום טוב, ועל כרחנו שיש חילוק בין הטירחות; ואם כן מה הוא הצד השהו שבין טירחת השלת פירות להעלאת בהמה מן הבור, עד שנאמר, שדין השלת פירות תלוי במחלוקת התנאים שבהעלאת בהמה מן הבור?!

דכיון דמותר ללוש לכתחילה ביום טוב משום דפת חמה עדיף טפי, התירו לו גם כן לתקן עיסתו ולהוציאה מידי טבל.

6. הסוגיא טעונה ביאור, הרי מפורש בסוף המשנה הקודמת שהטירחה מותרת אפילו בשבת

שבת כשקידש היום, או ממקום שקנה לו שבייתה כשקידש היום על ידי עירוב, וקיימא לן שאיסור תחומין מדרבנן הוא; ולא זו בלבד שאסור הוא עצמו לצאת חוץ לתחום, אלא אף —

הבהמה והכלים של אדם הרי הם כרגלי הבעלים, ואין מוליכין אותן אלא בתוך התחום שהותר לבעליהם ללכת.

המוסר בהמתנו לבנו או לרועה ביום טוב, הרי אלו כרגלי הבעלים, מפני שבשעה

לצורך מותרת מן התורה, אף בטלטול לא גזרו חכמים, [רש"י].⁽⁷⁾

ותמהינן: דלמא לא היא, עד כאן לא קאמרי בית שמאי התם, אלא אהוצאה, אבל אטלטול לא.

ומשנינן: וכי אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא, תחילת הוצאה על ידי טלטול היא, וכל מה שגזרו אינו אלא משום הוצאה [רש"י].⁽⁸⁾

מתניתין:

אסור לאדם לצאת בשבת מחוץ לתחום בו

אך אם ביאור מחלוקתם הוא דפליגי ב"מתוך", הרי שאף הטלטול אסור ביום טוב. ולפי זה לכאורה סוברת סוגיינתנו שנחלקו בעיקר דין הוצאה, ולפיכך תלו בסוגיינתנו דין הטלטול במחלוקתם; אלא שיש מקום עיון בזה מדברי רש"י בהערה לעיל, דזה לכאורה אינו אלא אם טעמם של בית הלל הוא משום "מתוך" ראה היטב בסוגיא לעיל יב א וברש"י ותוספות שם, וכל זה צריך תלמוד.

ב. יש לצדד, שביאור המשנה תלוי בשני תירוצים אלו של הגמרא.

לפי פירוש ראשון: איסור השלת הפירות בשבת הוא מפני שהיא טירחה שלא לצורך והותרה ביום טוב מפני הפסד ממון, וכנראה מלשון רש"י בשבת קכד א שם הובאה סוגיא זו, שכתב לפי תירוץ ראשון שהאיסור הוא משום טירחה, [וטעמו, כי מסתבר שמשנתנו אליבא דבית הלל, ואם כן אין לאסור את הטלטול. אלא שלפי האמור באות א, לכאורה אין הכרח לזה, כי יש לומר שנחלקו אליבא דבית הלל, אלא שלא התירו בית הלל אלא משום "מתוך" ועל כן אף הטלטול אסור, ודו"ק].

לפי פירוש שני: טעם האיסור משום גזירת הוצאה, וביום טוב שההוצאה מותרת אף

7. לשון רש"י משמע, כי אילו היה עושה הוצאה לרשות הרבים לאותו צורך שהוא עושה את הטלטול, היה הדבר מותר רק מן התורה. אלא שמתוך שהוצאה כעין זו מותרת מן התורה, על כן לא גזרו חכמים לאסור את הטלטול אטו הוצאה.

8. א. ביאר רש"י: והאי דלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים, מפני שלא יוכלו לעמוד בהן לבטל עונג שבת ושמחת יום טוב, כלומר: ואין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב ציבור יכול לעמוד בה, וכמו שכתב רש"י לעיל יב א. וראה בסוגיא לעיל יב א, דמבואר שם שני פירושים בביאור מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל.

האחד: חלוקים הם אם יש כלל איסור הוצאה ביום טוב.

השני: חלוקים הם בדין "מתוך" שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך.

ומבואר שם בסוגיא, כי אם ביאור מחלוקתם הוא שנחלקו בעיקר דין הוצאה, הוא הדין שיהיה טלטול תלוי במחלוקתם, ולדעת בית הלל שאין איסור הוצאה ביום טוב, אף הטלטול מותר.

שקידש היום היתה הבהמה ברשות בעליה, אבל מסרה לו מערב יום טוב, הרי היא כרגלי בנו או הרועה [רש"י בגמרא].⁽⁹⁾

כלים השייכים לכל בני הבית ומיוחדין לתשמיש לאחד מן האחין שבבית, הרי אלו כרגליו, ואף על פי שיש לכולם חלק בו ממילא חלה עליו שביתת זה שהוא מיוחד לו ואין לאחין כח להקנות עליו את שביתתם, ולאסור לזה הולכתו במקום שעירב [מאירי].⁽¹⁰⁾

ושאין מיוחדין לאחד מהם, אלא משותפים הם לכולם, הרי אלו כמקום שהולכין כולן, כלומר: אין מוליכין את הכלי אלא בתחומם החופף של כל האחים.

השואל כלי מחבירו מערב יום טוב, הרי הכלי כרגלי השואל, לפי שבשעה שקידש היום קנה הכלי שביתה אצל השואל.

אבל אם שאלו ביום טוב עצמו, וכשקידש היום טוב היה הכלי ברשות המשאל, הרי הוא כרגלי המשאל, לפי שקנה הכלי שביתה אצל בעליו.

וכן האשה ששאלה מחברתה ביום טוב תבלין לקדרתה ומים ומלח לעיסתה, הרי אלו הקדרה והעיסה כרגלי שתיהן [המשאלת והשואלת], כלומר: אין מוליכין אותן אלא בתוך התחום החופף לשתייהן.

והטעם: כי התבלין המים והמלח שבהן קנו שביתה אצל המשאלת והרי הן כרגליה, ואילו שאר הקדרה והעיסה קנו שביתה אצל השואלת, והרי הן כרגליה.⁽¹¹⁾

רבי יהודה פוטר במים, כלומר: מותר להוליך את העיסה אף מחוץ לתחומה של משאלת המים, מפני שאין בהם ממש, כלומר: אין ניכרין בעיסה.

גמרא:

מתניתין ששינונו על המוסר בהמתו לרועה ביום טוב, שהיא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הרועה הואיל וכשקידש היום היתה ברשות הבעלים, הרי היא דלא כרבי דוסא, כי לדעת ב-ז רבי דוסא אפילו מסרה לרועה ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה.

הטלטול מותר.

וראה מה שהובא בזה בהערות במשנה לעיל.

9. ואף שאין לרועה קנין כל שהוא בבהמה, מכל מקום הרי הבהמה כרגליו, מפני שדעת הבעלים שתהא הבהמה כרגליו, וראה לקמן מ א במה שנחלקו אמוראים אם בפקדון דינו שיהא כרגלי הבעלים, או כרגלי מי שהופקדו אצלו.

וראה עוד במאירי שכתב כאן, ומשנה זו נשנית בשלא מסרוה הבעלים למוליך אלא שלקחה מאליו, הא אם מסרוה לו, הדבר תלוי

בזמן המסירה, שאם נמסרה לו מערב יום טוב הרי היא כרגלי המוליך, ואם ביום טוב כרגלי הבעלים.

10. ויש מפרשין אותה בשאין לאחין חלק בו, ואין נראה כן, שאם כן לא הוצרך לנו ביאור על כך, מאירי.

11. בגמרא יתבאר למה לא ייבטל המועט במרובה, ויהיה הכל כרגלי בעלת העיסה או הקדירה.